

LA SELECCIÓ NATURAL DE LA CULTURA

Hi ha idees que neixen i germinen en la ment però que després es queden fent voltes sense acabar de sortir al món per posar-se a prova. Fa uns dies, en un museu tecnològic, em vaig plantar dempeus davant d'una peça que forma part de la memòria col·lectiva i que tothom ha vist una i cent vegades en original i en fotografia. Es tractava d'una d'aquestes primeres bicicletes amb una roda davantera monumental i una minúscula roda posterior. Incomprensiblement per a mi, mai abans m'havia fet la pregunta: A què respon un disseny tan forçat i grotesc? Per a què serveix una asimetria tan salvatge? Sovint trobem que de tant veure una cosa, hom acaba confonent «comprendre» amb el *déjà vu*. I no. No és pas el mateix. No és el mateix veure cada dia la Lluna penjada en l'espai que comprendre per què aquella no es precipita sobre la Terra. Em vaig dirigir directament al conservador del museu que m'acompanyava en la visita i em vaig disposar a rebre una explicació fulminant de l'expert. Doncs no. Després d'un breu balboteig va dir que la pregunta no tenia una resposta precisa, que es tractava d'una qüestió purament estètica... Inacceptable. Es podia contestar qualsevol cosa menys que el gust de l'època consistia a triar l'alternativa més incòmoda possible o que en l'antiguitat jugaven a ser antics. La resposta improvisada en una breu conversa va resultar ser certa. La roda davantera era del major diàmetre possible senzillament perquè la bicicleta avancés el màxim amb cada pedalada. El pedal era senzillament una biela solidària al centre de la roda i encara no s'havia inventat la cadena de transmissió entre pinyons de diferent diàmetre. El petit diàmetre de la roda posterior s'explica ja per un desig de minimitzar el pes de la bicicleta. Després d'haver comprès es torna la vista sobre la peça i... gaudi intel·lectual!

Una peça original de museu és, en principi, un objecte mut, però la tasca d'un museòleg és, justament, fer-li parlar, fer que canti! Hi ha molt de goig intel·lectual ocult entre les peces de museu. Comprendre és

trobar què hi ha de comú entre coses diferents i aquell mateix dia, durant el mateix passeig, em va venir a la ment una comprensió que ja no sé si l'he llegida en algun lloc o si he estat jo mateix qui l'ha somiada. Té a veure amb moments molt especials de l'evolució: aquells en què es produeix una innovació radical. Més exactament, són aquells instants que separen el final d'una era tecnològica i el principi de la nova. Per important que sigui el salt tecnològic, l'estètica del primer artefacte de la nova era encara és la del darrer de l'era antiga. Optimar i adaptar les formes requereix més temps que no sembla. Trobar un llenguatge propi requereix el seu temps.

Un exemple: la primera motocicleta era una bicicleta a la qual havien adossat un motor més aviat maldestrament. La motocicleta empenyria llavors un llarg camí fins trobar el seu propi llenguatge. En una motocicleta actual ja és molt difícil endevinar la bicicleta. Un altre exemple: els primers automòbils a motor tenien l'aspecte d'un carruatge sense cavalls. Tant és així que un encara creu veure el banc dels cotxers i l'espai disposat per enganxar els cavalls que ja mai no s'hi enganxaran. Des de llavors i fins als actuals bòlids de Fórmula 1, als elegants cotxes anglesos o als potents cotxes italians, l'automòbil no ha deixat tampoc de cercar el seu propi llenguatge. En qualsevol

d'aquestes màquines tampoc queda ja ni rastre de la carrossa original. El primer cinema era teatre filmat. Els primers televisors eren enormes mobles de fusta entorn dels quals s'aplegaven les famílies per escoltar la ràdio, però que ja tenien una minúscula pantalla. Les màquines d'escriure són com els dinosaures, van emergir, van evolucionar, van triomfar, van dominar i es van extingir...

La museologia mateixa va començar tancant-ho tot en vitrines, però també ha evolucionat fins trobar el seu propi llenguatge. És la selecció natural de la selecció cultural.

JORGE WAGENSBERG

Director científic de la Fundació La Caixa, Barcelona

© Jorge Wagensberg